

แบบแผนและความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นระหว่าง กลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช พื้นที่กรณีศึกษา ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ศุภชัย ถนอมพันธ์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ชินศักดิ์ ถนอมกุล

อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความ “แบบแผนและความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นระหว่างกลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช กรณีศึกษา ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีชีวิตและเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช กรณีศึกษา ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”

บทความนี้มุ่งศึกษา แบบแผนและความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นระหว่างสองกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน “บ้านค่ายหมื่นแผ้ว” ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-อีสานและไทย-โคราช ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลากว่า 200 ปี ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและรับระหว่างกันในทุกๆ ด้าน ในด้านแบบแผนของเรือนนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นคือ แบบแผนที่แสดงออกทางผังพื้นของเรือน และแบบแผนที่แสดงออกทางรูปลักษณะภายนอกของเรือน จากการศึกษาและเปรียบเทียบผังพื้นของเรือนพื้นถิ่นที่พบในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว กับผังพื้นแบบดั้งเดิมของเรือนอีสานและเรือนโคราช พบว่าเรือนของทั้งสองกลุ่มคนยังคงแบบแผนของผังพื้นเรือนดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น แต่ก็ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปบ้างตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนรูปลักษณะภายนอกของเรือนนั้น พบว่าเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสาน โดยรวมแล้วยังคงมีรูปลักษณะภายนอกตามแบบของเรือนดั้งเดิม ที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมา แต่เรือนของกลุ่มคนไทย-โคราช พบว่ามีรูปลักษณะภายนอกที่เปลี่ยนไปจากรูปลักษณะดั้งเดิมของเรือนโคราชเป็นอย่างมาก จากเรือนที่มีหลังคาทรงจั่วสูง, มีฝาเรือนแบบฝาปรีหรือฝาตีตั้งคล้ายฝาสาบับปรับเปลี่ยนมาเป็นหลังคาแบบจั่วเตี้ย มีฝาเรือนเป็นฝาตีทางนอนซ้อนเกล็ดที่เรียบง่าย เหมือนรูปลักษณะของเรือนที่พบในกลุ่มคนไทย-อีสานเป็นอย่างมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าพัฒนามาอยู่ภายใต้ “เปลือก” เดียวกันกับเรือนกลุ่มคนไทย-อีสาน

ความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นระหว่างกลุ่มคนทั้งสอง นอกจากรูปลักษณะภายนอกดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ยังพบว่าเรือนพื้นถิ่นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคนไทย-อีสาน ได้หยิบยืมองค์ประกอบของผังพื้นเรือนกลุ่มคนไทย-โคราช มาใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อม จนเกิดผังพื้นเรือนที่เป็นส่วนผสมระหว่างเรือนพื้นถิ่นของทั้งสองกลุ่มคน ลักษณะของความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากการแต่งงานระหว่างกันและนำเข้ามาโดยช่างในพื้นที่ ทั้งนี้ แบบแผนและความสัมพันธ์ของกลุ่มคนทั้งสองยังถูกแสดงผ่าน การวางผังถิ่นฐานประเพณีและความเชื่อ ที่ทั้งเหมือนและต่าง อันเนื่องมาจากการหล่อหลอมของกาลเวลา

คำสำคัญ: เรือนพื้นถิ่น / กลุ่มคนไทย-อีสานและไทยโคราช / แบบแผน / ความสัมพันธ์

1. บทนำ

ราชบัณฑิตยสถานฉบับ 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “แบบแผน” ไว้ดังนี้ แบบแผนมีฐานมาจาก “ประเพณี” ซึ่งมีความหมายว่า สิ่งที่ยึดปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นแบบแผน, ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี คำว่า “แบบ” หมายถึง สิ่งที่กำหนดให้ถือเป็นหลักเป็นแนวดำเนิน “แบบแผน” จึงหมายถึง ขนบธรรมเนียมที่กำหนดให้ หรือ ที่เคยปฏิบัติสืบกันมา ซึ่งแสดงออกทางวัฒนธรรม, ศาสนา, ศิลปกรรม, กฎหมาย, คุณธรรม, ความเชื่อ, ที่อยู่อาศัย, การตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น¹

บทความนี้ได้ทำการศึกษาแบบแผนทางความเชื่อ, ประเพณี, การตั้งถิ่นฐาน และที่อยู่อาศัย (เรือนพื้นถิ่น) ของกลุ่มคนไทย-อีสาน และกลุ่มคนไทย-โคราช ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษา โดยเน้นศึกษา “เรือนพื้นถิ่น” เป็นสำคัญ

“บ้านค่ายหมื่นแผ้ว” มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำชี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคอีสาน มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน ตรงตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนอีสาน ที่มักตั้งถิ่นฐานตาม แม่น้ำ ลำห้วย หนอง บึง กุด เป็นต้น กล่าวคือ มีภูมิประเทศเป็นดินดอนที่สามารถตั้งบ้านเรือนได้ ร่ายล้อมไปด้วยพื้นที่ราบลุ่ม ที่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม และตั้งอยู่ติดแม่น้ำชี ซึ่งง่ายต่อการผันน้ำไปทำเกษตรกรรม และนำไปบริโภค

บ้านค่ายหมื่นแผ้ว เป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่าง 2 กลุ่มคน คือกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เดียวกันตามประวัติศาสตร์แล้ว กลุ่มคนไทย-อีสาน อพยพเข้ามาในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ส่วนกลุ่มคนไทย-โคราช อยู่อาศัยมาตั้งแต่ในสมัยอยุธยา มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนไทยเบิ้ง นับแต่แรกตั้งถิ่นฐาน จนถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ 200 ปีแล้ว

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิต, 2556, หน้า 687-709.

ทั้งสองกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันขึ้นในทุกๆ ด้าน ก่อเกิดเป็นความหลากหลายทางทั้งทางชาติพันธุ์ วิถีชีวิตและรูปแบบเรือนพินถิ่นในพื้นที่แห่งนี้ ที่ผสมเข้าด้วยกันของกลุ่มคนทั้งสอง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวของตน จนเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนแห่งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแบบแผนของเรือนพินถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเรือนพินถิ่นระหว่างกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

3. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มคนไทย-อีสานและคนไทย-โคราช

คำว่า “คนอีสาน” ได้มีการให้คำนิยามเพื่อที่ต้องการให้เข้าใจและถูกต้องที่สุด ในหนังสือ “พลังลาว” ชาวอีสานมาจากไหน ของสุจิตต์ วงษ์เทศ ได้ให้คำนิยามคำว่า “คนอีสาน” ดังต่อไปนี้²

“คนอีสาน” นั้นไม่ใช่ชื่อชนชาติหรือเชื้อชาติเฉพาะของอีสาน แต่เป็นชื่อทางวัฒนธรรม ที่มีมาจากภูมิศาสตร์ที่เรียกว่า อีสาน หรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คนในอีสานประกอบไปด้วยหลายชาติพันธุ์ แม้กระทั่งคนลาวเองก็มีความแตกต่างกันในแง่ต่างๆ เช่น สำเนียงภาษา แต่เนื่องจากลาวและคนในวัฒนธรรมลาวมีจำนวนมากว่าเลยถูกเหมารวมว่า คนอีสานนั้นเป็นลาว เรียกว่า ลาวอีสาน คำว่าลาว โดยความหมายแล้วนั้น หมายถึง คน เช่นเดียวกันกับคำว่า ไท-ไต ต่างกันที่ ไท-ไต หมายถึง “คนทั่วไป” ส่วนลาวหมายถึง “ผู้เป็นใหญ่”

“คนลาวอีสาน” ถูกทำให้เป็นคนไทยมาตั้งแต่ช่วงหลังปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 มีการประกาศให้ชาวลาวอีสานทั้งหมดเป็นคนไทย แต่อยู่ในบังคับสยาม ส่วนคำว่าสยามนั้น เป็นชื่อดินแดนที่มีขอบเขตไม่ชัดเจน คนที่อยู่ในดินแดนสยามเรียกว่า ชาวยุทธทั้งหมด โดยไม่ระบุชาติพันธุ์ชนเผ่าเหล่ากอใดโดยเฉพาะ และเป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่า เป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ รวมทั้งอีสานโบราณซึ่งมีบรรพชนมาจากกลุ่มคนพื้นเมืองดั้งเดิมและกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาเมื่อราว 2,000 ถึง 5,000 ปี มาแล้ว ได้แก่ ตระกูลมอญ-เขมร, ขวา-มาลาญ, ไทย-ลาว, จีน-ทิเบต, ม้ง-เมี่ยน คนทั้ง 5 กลุ่มนี้ล้วนเป็นเครือญาติกันทั้งหมดไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง คนเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันผ่านยุคผ่านสมัย จนสามารถ สถาปนาราชอาณาจักรสยามขึ้นเป็นรัฐชาติแห่งแรก ชื่อว่า กรุงศรีอยุธยา สืบมาเป็นกรุงธนบุรี ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จนเป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ แต่กลุ่มคนเหล่านี้ก็ยังสามารถคงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้

คำว่า “ลาว” นั้นมีชื่อสมมุติเป็นอย่างไรไม่ทราบแน่ชัด แต่สมมุติชื่อเรียก ตามตระกูลภาษาอย่างกว้างๆ มีคนกลุ่มหนึ่งจากเมืองแถบลุ่มแม่น้ำแดง-ดำ เรียกตัวเองในสมัยหลังว่า ลาว เคลื่อนมาตั้งหลักแหล่งใหม่บริเวณริมฝั่งโขงเรียก เชียงตุง เชียงทอง แล้วเติบโตเป็นรัฐล้านช้างควบคู่กับรัฐล้านนา

² สุจิตต์ วงษ์เทศ, พลังลาวชาวอีสานมาจากไหน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2549, หน้า 44-72.

แต่เดิมนั้นคนสองฝั่งโขงระหว่างอีสานกับลาวสมัยโบราณก็ได้เคลื่อนย้ายไปมาหาสู่กันอย่างไม่ขาดสายอยู่แล้ว คนลาวที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในอีสานสมัยแรกๆ ส่วนใหญ่เป็นพวกล้านช้างกับเวียงจันทน์ แต่การเคลื่อนย้ายครั้งสำคัญเกิดขึ้นเนื่องจาก การแก่งแย่งอำนาจในลาว จนเกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างขุนนางและกษัตริย์ (ในช่วง พ.ศ. 2237) จนต้องแยกออกเป็น 3 อาณาจักร ได้แก่ หลวงพระบาง, เวียงจันทน์ และจำปาสัก ทำให้ผู้คนได้อพยพหนีภัยทางการเมืองเข้าสู่อีสานหลายระลอก กลุ่มสำคัญ ได้แก่ กลุ่มพระตาและพระวอ, กลุ่มเจ้าฟ้าขาวและท้าวโสมพะมิตร เป็นต้น รวมทั้งการทำสงครามระหว่างธนบุรีกับลาว ทำให้ชาวลาถูกกวาดต้อน และเข้ามาหลักแหล่งกันเองเป็นจำนวนมาก

ในพื้นที่จันทน์ กลุ่มขุนนางที่ได้อพยพมาจากฝั่งลาวคือกลุ่มท้าวแล ท้าวแลและสมิครพรรคพวกได้อพยพหนีภัยการเมืองจากเวียงจันทน์ มาอยู่ในท้องที่เมืองนครราชสีมา ต่อมาได้ย้ายไปทางตอนเหนือแล้วขอตั้งเป็นเมืองชัยภูมิ จากนั้นท้าวแลได้รับโปรดเกล้าจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ให้เป็นเจ้าเมือง มีบรรดาศักดิ์ว่า “พระภักดีชุมพล” ต่อมาได้เลื่อนเป็น “พระยาภักดีชุมพล”³

“ไทย-โคราช” มีภาษาพูด, ประเพณี, พิธีกรรม, อักษรศาสตร์ เป็นแบบไทยภาคกลาง⁴ บรรพบุรุษของคนโคราชนั้นเป็นขุนนาง ทหารและครอบครัว จากกรุงศรีอยุธยา ที่ย้ายเข้ามาเป็นราชการประจำเมือง ทั้งจากที่หนีภัยสงครามจากกองทัพพม่าเมื่อครั้งที่กรุงศรีอยุธยาแตก รวมทั้งผู้คนที่ถูกเกณฑ์จากหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ครั้งที่กรมหมื่นเทพพิพิธ รวบรวมกำลังพลหวังจะรบกับพม่าเพื่อแก้ไขกรุงศรีอยุธยา โดยตั้งทัพหน้ารอที่เมืองนครนายก แต่ถูกตีแตกหนีกลับมาตั้งหลักยังโคราช จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบก๊กเจ้าพิมายแล้วก็ได้นำคนเหล่านั้นกลับ⁵ จึงกลายเป็นบรรพบุรุษของคนไทย-โคราช และได้ผสมกลมกลืนกับคติท้องถิ่นที่มีมาแต่ต้นผ่านกาลเวลามากกว่า 200 ปี เกิดเป็นประเพณีใหม่เรียกว่า “วัฒนธรรมโคราช” ที่มีภาษาพูดแบบไทยภาคกลางที่เหนือ เรียกกันว่า “สำเนียงโคราช” จึงเรียกตนเองว่า ไทย-โคราชบ้าง, ไทย-เก็ง, ไทย-เบ็งบ้าง⁶

4. ชุมชน “บ้านค่ายหมื่นแผ้ว”

บ้านค่ายหมื่นแผ้ว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ประมาณ 5.344 ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,355 คน แยกเป็นชาย 2,613 คน หญิง 2,742 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,537 หลังคาเรือน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 1,003 คน / ตารางกิโลเมตร มี (สำรวจเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2551) หมู่บ้านในเขตการปกครองของเทศบาล ตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว จำนวน 6 หมู่บ้าน⁷

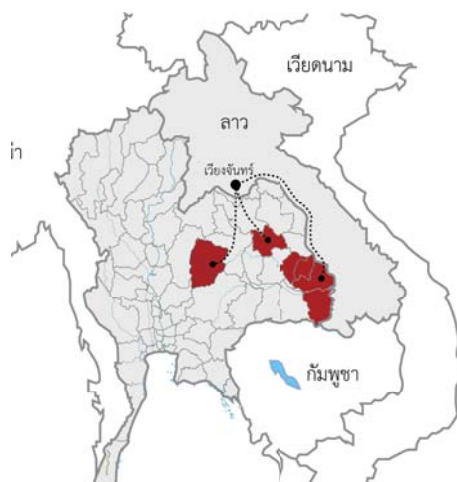
³ ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชัยภูมิ, ชัยภูมิ: สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ. 2526, หน้า 1.

⁴ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชัยภูมิ, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์-คุรุสภาลาดพร้าว. 2544, หน้า 105.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 420, 421.

⁶ นครราชสีมา โคราชของเรา, กรุงเทพฯ: บริษัท มังกรการพิมพ์ (1994) จำกัด. 2542, หน้า 134, 136.

⁷ เทศบาลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว, ประวัติ/ข้อมูลทั่วไป. เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2557, <http://www.t-bankhai.org/index.php?lay=show&ac=article&id=538999550>

ภาพที่ 1: แสดงเส้นทางการอพยพของ 3 กลุ่มสำคัญที่หนีภัยสงครามจากเวียงจันทน์ เข้าสู่ภาคอีสาน ได้แก่ กลุ่มท้าวแล (ชัยภูมิ) กลุ่มเจ้าฟ้าขาว, ท้าวโสมพะมิตร (กาฬสินธุ์) และกลุ่มพระวอ, พระตา (อุบลราชธานี และยโสธร)

ภาพที่ 2: แสดงเส้นทางการอพยพของกลุ่มขุนนางเข้าสู่เมืองโคราชเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตกและเส้นทางการเดินทัพของกรมหมื่นเทพพิพิธเพื่อที่จะแก้ไขกรุงศรีอยุธยา แต่ถูกตีแตกจึงไปตั้งหลักที่เมืองโคราช

ประวัติการก่อตั้ง ชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เดิมนั้นมีชื่อว่า “บ้านค่าย” เกิดจากคำริของท้าวแลที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ ให้ตั้งเป็นค่ายทหาร โดยมีหน้าที่ฝึกช้างเพื่อใช้ในการสู้รบ มีหัวหน้าค่ายชื่อนายหมื่นแผ้ว ในเวลาต่อมา จากที่เคยเป็นค่ายทหารก็เกิดการขยายตัวของชุมชนขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และเปลี่ยนชื่อจาก “บ้านค่าย” เป็น “บ้านค่ายหมื่นแผ้ว” ในปัจจุบัน⁸

ในอดีตบ้านค่ายหมื่นแผ้ว และจังหวัดชัยภูมิเคยอยู่ภายใต้การปกครองของนครราชสีมามาก่อน ซึ่งก่อนหน้านั้นมีราษฎรบางส่วนได้ตั้งรกรากอยู่ก่อนแล้ว ก่อนยกขึ้นเป็นเมืองชัยภูมิ⁹ และยังมี การอพยพของผู้คนย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดนครราชสีมาเข้ามาตั้งรกรากอย่างต่อเนื่องในภายหลัง เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์¹⁰ ดังนั้นบ้านค่ายหมื่นแผ้วจึงประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 2 กลุ่มหลักด้วยกัน คือ

- กลุ่มคนไทย-อีสาน เป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในบ้านค่ายหมื่นแผ้ว
- กลุ่มคนไทย-โคราช เป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนรองลงมาจากกลุ่มคนไทย-อีสาน

⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ นางใบ หมั่นภักดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภชัย ถนอมพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 57 หมู่ 11 บ้านไค้งยาง ต.บ้านค่าย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555.

ทั้งนี้ยังมีอีกหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์คือ *กลุ่มคนไทย-เชื้อสายจีน* อพยพมาท้ายสุด มีจำนวนน้อย ในบทความชิ้นนี้จะไม่กล่าวถึงกลุ่มคนไทย-เชื้อสายจีน

5. การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

บ้านค่ายหมื่นแผ้ว ตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำชี มีทิศทางไหลของน้ำคดเคี้ยวอยู่รอบชุมชนทางทิศตะวันตก และทิศใต้ ซึ่งมีลักษณะเป็นดินตะกอนที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม บ้านเรือนตั้งอยู่บนที่ดอน ล้อมรอบด้วยทุ่งนา เป็นรูปแบบของชุมชนที่ขยายตัวแบบตามยาว (linear village)¹¹ โดยตั้งตามแนวของถนนและแม่น้ำชี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของชุมชน ที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ชุมชนมีลักษณะสังคมแบบเกษตรกรรม ที่ทำนาเป็นหลัก และมีความผูกพันกันเป็นระบบเครือญาติ จะเห็นได้จากลักษณะของเรือนที่อยู่กันเป็นกลุ่มก้อน พื้นที่ใจกลางชุมชนจะมีบ้านเรือนตั้งอยู่อย่างหนาแน่น ส่วนบริเวณรอบนอกชุมชนนั้นจะมีการตั้งบ้านเรือนที่เบาบางกว่า เป็นลักษณะของการแยกออกมาหาทำเลใหม่ เนื่องจากภายในชุมชนเดิมมีความหนาแน่นของเรือนมาก แต่ก็ตั้งอยู่ไม่ห่างจากเดิมมากนัก เพราะมีความผูกพันกันเป็นระบบเครือญาติ จึงเลือกทำเลที่ตั้งใหม่ให้สามารถเดินทางไปมาหากันได้สะดวก บริเวณถนนชัยภูมิ-สิคิ้วที่ตัดผ่านชุมชนถือเป็นย่านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตลาด ร้านค้า ร้านวัสดุก่อสร้าง เมื่อแยกลักษณะการตั้งถิ่นฐานออกตามกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จะมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3: (ซ้ายมือ) แสดงตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่การศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ (กลาง) แสดงอาณาเขตของบ้านค่ายหมื่นแผ้วและตำแหน่งของพื้นที่วิจัย (ขวามือ) แสดงขอบเขตของพื้นที่วิจัยและตำแหน่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช

3.1 กลุ่มคนไทย-อีสาน จะตั้งบ้านเรือนอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านติดริมแม่น้ำชี เป็นคนกลุ่มใหญ่ของชุมชน มีการตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น และอยู่รวมกันเป็นระบบเครือญาติขนาดใหญ่ แบ่งการปกครองออกเป็นหมู่ ควบคุมไปกับการแบ่งออกเป็นคุ้มบ้าน โดยคุ้มบ้านดั้งเดิมนั้นจะมีชื่อเรียกว่า “คุ้มบ้านใหญ่” คุ้มบ้านรอบนอกมีชื่อเรียกว่า คุ้มบ้านน้อย, คุ้มบ้านโง้ง, คุ้มบ้านโง้งมะเกลือ และคุ้มตลาด แต่ละคุ้มนั้นจะเชื่อมกันด้วยถนน มีศาลากลางบ้านและสิ่งก่อสร้างเกี่ยวกับความเชื่อได้แก่ ศาลปู่ตา, ศาลโฮงปะกาหรือศาลปะกาที่ใช้ร่วมกันตามข้อตกลงของแต่ละ

¹¹ สถาปัตยกรรมอีสาน, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมฆาเพรส. 2530, หน้า 31.

คุ้มบ้าน ส่วนอาคารทางศาสนาอย่างวัดนั้น ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมทางด้านจิตใจหลักของทุกคนในชุมชน มีอยู่ 2 วัด ได้แก่ “วัดใหญ่” หรือวัดกลางหมื่นแก้ว เป็นวัดเก่าแก่ของชุมชน ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำชีท้ายหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อชุมชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการตัดถนนชัยภูมิ-สีคิ้ว ซึ่งเป็นถนนเชื่อมระหว่างจังหวัดผากลางชุมชน ทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางไปทำบุญที่วัดเดิม โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ จึงได้ก่อตั้งวัดใหม่ขึ้นมาอีกแห่ง ได้แก่ “วัดน้อย” หรือวัดนาควาสวิหาร¹² ตั้งอยู่ริมถนนชัยภูมิ-สีคิ้วติดทุ่งนาของหมู่บ้าน

3.2 กลุ่มคนไทย-โคราช ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้านติดริมแม่น้ำชีและเกาะตามแนวนอนของหมู่บ้าน กระจายกันออกเป็นกลุ่มก้อน เชื่อมต่อระหว่างกันด้วยถนน อยู่รวมกันเป็นระบบเครือญาติเช่นเดียวกัน แต่เป็นกลุ่มเครือญาติที่ไม่ใหญ่มากนัก และแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างแต่ละครอบครัว การตั้งบ้านเรือนไม่หนาแน่นเท่ากลุ่มคนไทย-อีสาน โดยมีชื่อเรียกชุมชนของกลุ่มคนไทย-โคราชนี้ว่า “บ้านท่าหว้า” ทางกลุ่มคนไทย-อีสานเรียกว่า “บ้านไทย” เช่นเดียวกันนี้ กลุ่มคนไทย-โคราช ก็เรียกกลุ่มคนไทย-อีสานว่า “บ้านลาว”¹³ กลุ่มคนไทย-โคราชนั้น จะไม่แบ่งออกเป็นคุ้มบ้านอย่างกลุ่มคนไทย-อีสาน แต่จะใช้สถานที่สำคัญเป็นที่ตั้งเช่น วัด, โรงเรียน, โรงพยาบาลประจำตำบล (สถานอนามัย) แล้วเรียกว่า บ้านหน้าวัด, บ้านท้ายวัด, บ้านหน้าโรงเรียน และบ้านท้ายโรงเรียน เป็นต้น เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและเข้าใจ มีศาลากลางบ้าน ประจำชุมชนและศาลปู่ตาเช่นเดียวกันกับกลุ่มคนไทย-อีสาน แต่จะไม่มีโฮงปะกำหรือศาลปะกำ เนื่องจากผู้คนบริเวณนี้ไม่นิยมเลี้ยงช้างเหมือนกลุ่มคนไทย-อีสาน อาคารทางศาสนาอย่างวัดนั้นเป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมทางด้านจิตใจเช่นเดียวกัน แต่จะมีเพียงวัดเดียวเท่านั้น เนื่องด้วยเหมาะสมแล้วกับจำนวนผู้คนที่อยู่อาศัยในชุมชน วัดมีชื่อเรียกว่า “วัดบ้านท่าหว้า” หรือวัดชุมพลสวรรค์

6. การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของคนในชุมชนคืออาชีพเกษตรกรรมได้แก่การทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพียงแต่กรรมวิธีในการเพาะปลูกนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การทำนานั้นเริ่มต้นในช่วงย่างเข้าหน้าฝนในช่วงเดือนมิถุนายนและเก็บเกี่ยวในช่วงปลายปีย่างเข้าฤดูหนาว คือ เดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม หลังจากฤดูการทำนาแล้ว บางส่วนก็จะเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่น เช่น ข้าวโพด หรือพืชที่ใช้น้ำน้อย บางส่วนออกรับจ้างทั่วไป ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่หรือออกจับปลาในแม่น้ำชี คลองและหนองน้ำ เพื่อนำมาบริโภคเอง ถ้าเหลือก็จำหน่ายเป็นรายได้เสริมในช่วงรอกการทำนาในฤดูถัดไป

¹² นางทองใบ กระแสกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภชัย ถนอมพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 389 หมู่ 1 บ้านค้ายหมื่นแก้ว ต.บ้านค้าย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555.

¹³ นายประมวล แรมดอน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภชัย ถนอมพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 223/1 หมู่ 10 บ้านค้ายหมื่นแก้ว ต.บ้านค้าย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2555.

ภาพที่ 4: แสดงผังและรูปตัดการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช

ในกลุ่มคนไทย-อีสานนั้น จะมีอีกอาชีพหนึ่งที่กำลังกำเนิดมาพร้อมกับชุมชนได้แก่อาชีพเลี้ยงช้าง ในปัจจุบันนี้การเลี้ยงช้างนั้นจะเลี้ยงเพื่อแสดงโชว์ตามที่ต่างๆทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยจะจัดตั้งเป็นคณะแสดง มีทั้งหมด 14 คณะมีทั้งคณะเล็กและคณะใหญ่ โดยเฉลี่ยแล้ว 1 คณะจะมีช้าง 2-3 เชือก คนร่วมคณะประมาณ 5 คน คณะแสดงช้างรอนแรมแสดงตามที่ต่างๆเป็นแรมปี เมื่อถึงฤดูทำนาที่จะสลับกันกลับมาทำนาที่บ้าน ในรอบ 1 ปีนั้นคณะช้างทั้งหมดจะกลับมารวมตัวกันในงานพาลงของหมู่บ้านเพื่อพบปะพูดคุยเสวนาระหว่างญาติพี่น้องของผู้เลี้ยงช้าง และผู้คนในชุมชน พร้อมทั้งเข้าร่วมงานสมโภชเจ้าพ่อพระยาแลในเดือนมกราคมของทุกปี ซึ่งทางชุมชนและจังหวัดเองได้สนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้เพื่ออนุรักษ์ช้างให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป¹⁴

¹⁴ นางพร้อม เทียบหมื่นวัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภชัย ถนอมพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 118 หมู่ 3 บ้านโค้งยางพัฒนา ต.บ้านค่าย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2555

7. ความเชื่อและประเพณีของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช

ความเชื่อและประเพณีของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในพื้นที่ทำวิจัยนั้น มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมอีสานเป็นหลัก โดยมากแล้วจะมีลักษณะร่วมกันคือ ผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผี และการนับถือพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องผีที่เห็นได้ชัดและยังคงถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด คือ ความเชื่อเรื่องผีปู้ตา หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ผีตาบู่” เป็นความเชื่อร่วมของคนทั้งสองกลุ่ม ส่วนความเชื่อที่ต่างกันออกไปคือ ผีโง่งปะกำ เป็นความเชื่อเฉพาะของคนเลี้ยงช้างที่อยู่ในกลุ่มคนไทย-อีสาน

ประเพณีที่สำคัญก็คือ “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” เป็นประเพณีร่วมที่คนทั้งสองกลุ่มยึดถือปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้คนได้มีโอกาสเข้าวัดและทำบุญเป็นประจำทั้งสิบสองเดือน แต่จุดมุ่งหมายหลักก็คือให้ผู้คนได้ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา

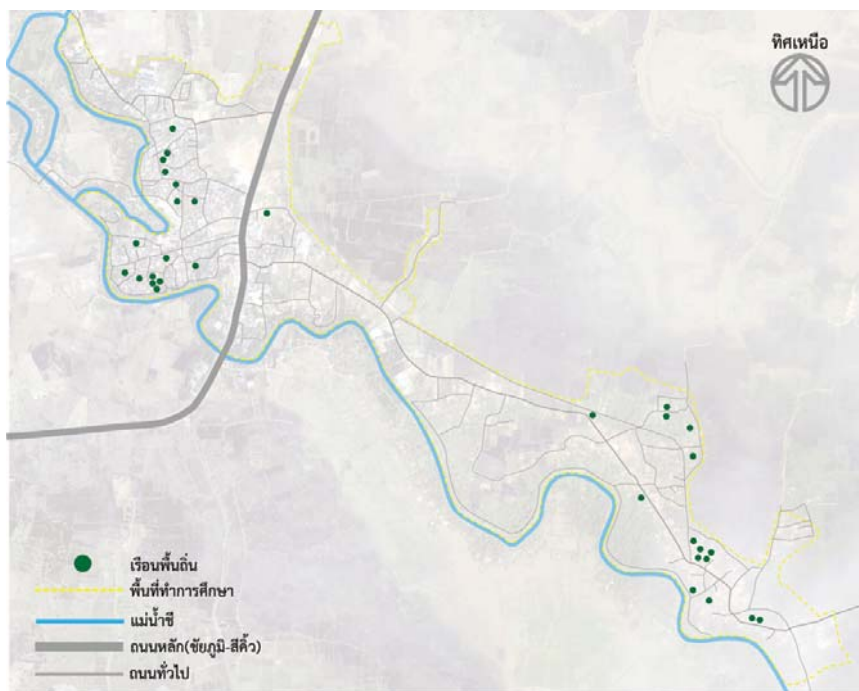
แม้ว่ามีความเชื่อและประเพณีที่ถือปฏิบัติเหมือนกัน แต่ยังคงแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนทั้งสองที่แสดงผ่านพิธีกรรม ดังเช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีปู้ตา กลุ่มทั้งสองจะจัดขึ้นในเดือน 6 ของทุกปีและต้องเป็นวันพุธเท่านั้น ซึ่งถือปฏิบัติเหมือนกัน แต่ในรายละเอียดแล้วกลุ่มคนไทย-อีสานจะทำบุญเลี้ยงผีปู้ตาก่อน หลังจากนั้น 3 - 4 จึงจะทำบุญบ้าน ส่วนกลุ่มคนไทย-โคราชจะเลี้ยงผีปู้ตาพร้อมกับการทำบุญบ้านในวันเดียวกัน กระทั่งใช้ในการสะเดาะเคราะห์ของกลุ่มคนไทย-อีสาน จะนิยมทำเป็นสามเหลี่ยม เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะนำไปวางไว้ที่ท้ายหมู่บ้านหรือไม่ก็ทางสามแพร่ง แต่กลุ่มคนไทย-โคราชจะทำกระทรงเป็นรูปเรือ เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะนำไปลอยแม่น้ำชีท้ายหมู่บ้าน เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม กลุ่มคนไทย-อีสาน จะใช้โพนและแคนในการบรรเลง ส่วนกลุ่มคนไทย-โคราช จะใช้โพนและปี่พาทย์ในการบรรเลง เป็นต้น และเมื่อได้สัมภาษณ์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีอย่างละเอียดแล้วก็พบว่าทั้งสองกลุ่มคนไทย-โคราช จะมีวิถีและขั้นตอนปฏิบัติที่ค่อนข้างรวบรัดและเรียบง่ายมากกว่ากลุ่มคนไทย-อีสาน ซึ่งยังคงยึดถือแบบแผนและวิถีปฏิบัติที่ค่อนข้างเคร่งครัด¹⁵ ทั้งนี้นอกจากเหตุปัจจัยทางด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมที่ติดตัวมาตั้งแต่ต้นของทั้งสองกลุ่มคนที่มีแตกต่างกันแล้ว ก็ยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ต้องปรับตัวให้เหมาะสมตามสภาพการณ์ในปัจจุบัน

¹⁵ นางละไม เสียมกำปัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภชัย ถนอมพันธ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 118 หมู่ 3 บ้านโค้งยางพัฒนา ต.บ้านค่าย อ.เมือง จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

246 หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม
วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตารางที่ 1: แสดงสถานะภาพของประเพณีฮีตสอง ที่ยังคงถือปฏิบัติของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

ประเพณีฮีตสิบสอง	กลุ่มคนไทย-อีสาน		กลุ่มคนไทย-โคราช	
	ถือปฏิบัติ	ไม่ถือปฏิบัติ	ถือปฏิบัติ	ไม่ถือปฏิบัติ
1. บุญเข้ากรรม	✓			✓
2. บุญคูณลาน		✓		✓
3. บุญข้าวจี		✓		✓
4. บุญพระเวส	✓			✓
5. บุญสงกรานต์	✓		✓	
6. บุญบั้งไฟ		✓		✓
7. บุญข้าฮะ		✓		✓
8. บุญเข้าพรรษา	✓		✓	
9. บุญข้าวประดับดิน		✓		✓
10. บุญข้าวสาก	✓		✓	
11. บุญออกพรรษา	✓		✓	
12. บุญกฐิน	✓		✓	

ภาพที่ 5: แผนที่แสดงตำแหน่งเรือนพื้นดินจำนวน 32 หลังที่สำรวจพบในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

8. รูปแบบและองค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

จากการลงสำรวจพื้นที่การศึกษา พบว่ามีเรือนพื้นถิ่นจำนวน 32 หลังกระจายกันอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช (ในจำนวนเรือน 32 หลังมี 2 หลังที่เป็นเรือนสมัยใหม่ ซึ่งคัดเลือกมาจากกลุ่มคนไทย-อีสาน 1 หลังและกลุ่มคนไทยโคราช 1 หลัง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเรือนพื้นถิ่นแบบดั้งเดิม แต่จะไม่กล่าวถึงในบทความนี้) เมื่อนำตำแหน่งเรือนพื้นถิ่นที่พบมาใส่ลงในแผนที่ พบว่าเรือนพื้นถิ่นนั้น มีลักษณะเกาะกลุ่ม และแยกจากกันอย่างค่อนข้างชัดเจนระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนไทย-อีสาน และกลุ่มคนไทย-โคราช ทำให้สันนิษฐานได้ว่า เนื่องจากตำแหน่งที่พบเรือนพื้นถิ่นนั้นเป็นพื้นที่แรกตั้งของชุมชนทั้งสอง ที่ปัจจุบันรายล้อมด้วยเรือนสมัยใหม่อันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชน ทำให้ชุมชนทั้งสองเชื่อมต่อกันไปโดยปริยาย

8.1 รูปแบบของเรือนพื้นถิ่น เรือนส่วนใหญ่ในชุมชนพบว่าส่วนมากจะเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ติดแม่น้ำชี ในช่วงฤดูฝนมักเกิดน้ำหลากไหลท่วมชุมชนเป็นประจำ ล่าสุดเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2556 และในอดีตพื้นที่โดยรอบชุมชนจะเป็นป่า ซึ่งก็มีสัตว์ป่าที่ดุร้ายอาศัยอยู่ เหล่านี้จึงเป็นเหตุปัจจัยให้เรือนที่อยู่อาศัยต้องยกใต้ถุนสูง นอกจากนี้ที่ว่างใต้ถุนเรือนนั้นยังตอบสนองประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่นได้อีกหลายอย่าง เช่น เป็นพื้นที่พักผ่อนในตอนกลางวัน ใช้เป็นคอกสัตว์เลี้ยง เป็นที่เก็บเครื่องมือทางการเกษตรและทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยส่วนมากแล้วกิจกรรมในตอนกลางวันจะเกิดขึ้นบริเวณใต้ถุนเรือนเป็นส่วนใหญ่ และพบว่าตัวเรือนจะวางตามตะวันเป็นหลัก ยกเว้นเรือนสมัยใหม่ที่หันหน้าเรือนเข้าถนนเป็นหลัก รูปแบบของเรือนที่พบในพื้นที่ศึกษา ของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชประกอบไปด้วยรูปแบบเรือนดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2: แสดงจำนวนและรูปแบบเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ที่สำรวจพบในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว รูปแบบเรือนที่พบมากคือเรือนยกกับเรือน 2 ห้อง รองลงมาจะเป็นเรือนโง้งกับเรือน 2 ห้องแบบจั่วแฝด แสดงให้เห็นว่าเมื่อมีจำนวนสมาชิกมากขึ้นจะนิยมแยกออกไปสร้างเรือนใหม่มากกว่าต่อเติมเป็นเรือนโง้งหรือเรือน 2 ห้องแบบจั่วแฝด

รูปแบบเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช			
กลุ่มคนไทย-อีสาน		กลุ่มคนไทย-โคราช	
รูปแบบเรือน	จำนวนหลัง	รูปแบบเรือน	จำนวนหลัง
1. เรือนยก	15	1. เรือน 2 ห้อง	11
2. เรือนโง้ง	1	2. เรือน 2 ห้องแบบจั่วแฝด	3
3. เรือนสมัยใหม่	1	3. เรือนสมัยใหม่	1
จำนวนรวม (หลัง)	17	จำนวนรวม (หลัง)	15
รวมทั้งหมด (หลัง)		32	

8.2 องค์ประกอบเรือน องค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังต่อไปนี้ (อธิบายเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเรือนที่พบในชุมชนบ้านคำยหมื่นแก้ว)

8.2.1 องค์ประกอบของเรือนกลุ่มคนไทย-อีสาน¹⁶

- **เรือนนอน** (เรือนใหญ่) จะวางด้านจั่วรับทิศตะวันออก-ตะวันตก ส่วนมากจะมีความยาว 3 ช่วงเสา เรียกว่า “เรือนสามห้อง” ใต้ถุนโล่ง ชั้นบนแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ
 1. ห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชาย มักไม่มีการกั้นห้อง
 2. ห้องพ่อ-แม่ อาจกั้นเป็นห้องหรือปล่อยโล่ง
 3. ห้องนอนลูกสาว หรือเรียกว่า ห้องส่วม มีประตูเข้ามีฝาปิดมิดชิด หากมีลูกชายจะให้นอนในห้องนี้
- **เกย** คือบริเวณชานโล่งที่มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่ลดระดับลงมาจากเรือนนอนใหญ่ เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ มักใช้เป็นที่รับแขก หรือที่รับประทานอาหาร
- **เรือนโง่ง** ประโยชน์ใช้สอยเหมือนเกยติดกับเกยเพียงรูปร่างของหลังคา และโครงสร้างซึ่งแยกออกจากเรือนนอน สามารถรื้อถอนออกไปปลูกใหม่ได้โดยไม่กระทบต่อเรือนนอน การต่อเชื่อมของชายคาทั้งสองหลังใช้รางน้ำ
- **เรือนครัว** (เรือนไฟ) ใช้สำหรับประกอบอาหาร ส่วนมากจะเป็นเรือน 2 ช่วงเสา มีจั่วโปร่งเพื่อระบายควันไฟ
- **ชานแดด** เป็นบริเวณนอกชานไม่มีหลังคาคลุม ระดับพื้นของชานแดดจะลดระดับลงมาจากที่ ชานแดดจะมีหลายที่ คือชานแดดด้านหน้า และชานแดดด้านหลัง ในบางกรณีชานที่เชื่อมระหว่างเรือนนอนกับเรือนครัว บางที่เรียกว่า ชานมน ประโยชน์ใช้สอยของชานแดด ใช้เป็นที่นั่งเล่นยามเช้าเย็น ตากพริก ตากผ้า หรือใช้เป็นพื้นที่ซักล้าง เป็นต้น

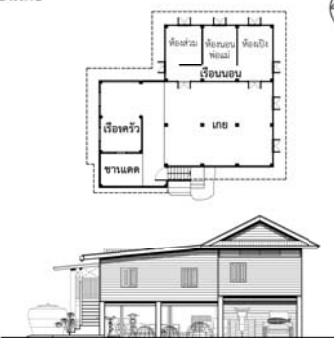
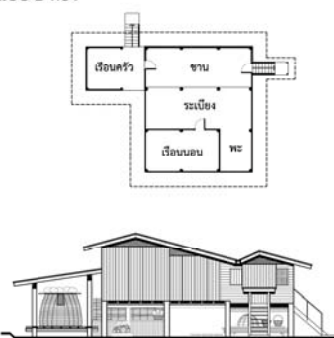
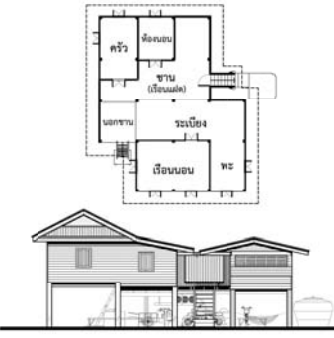
8.2.2 องค์ประกอบของเรือนกลุ่มคนไทย-โคราช¹⁷

- **เรือนนอน** (ในเรือนหรือเรือนใหญ่) เป็นที่นอนของพ่อ แม่และลูกเล็ก
- **เรือน 2 ห้อง** หมายถึง เรือนนอนที่มีความกว้าง 1 ช่วงเสายาว 2 ช่วงเสา เทียบได้กับเรือนเกยของกลุ่มคนไทย-อีสาน
- **เรือนนอน 2 ห้องแบบจั่วแฝด** หมายถึง เรือนนอนที่มีความกว้าง 1 ช่วงเสายาว 2 ช่วงเสา และต่อขยายเรือนเพิ่มเติมพร้อมทั้งต่อหลังคาเป็นแบบจั่วแฝด เทียบได้กับเรือนโง่งของกลุ่มคนไทย-อีสาน

¹⁶ สถาปัตยกรรมอีสาน, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมฆาเพรส. 2530, หน้า 131-134.

¹⁷ กาญจนา ดันสุวรรณ, สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น, นครราชสีมา: คณะวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. 2548, หน้า 560-561

- **ระเบียบหรือพระเบียง** หมายถึง ห้องโถงหน้าเรือนนอน มีหลังคาคลุมกว้าง 1 ช่วงเสา ยาวเท่ากับเรือนนอน ระดับต่ำกว่าหรือเท่ากันกับเรือนนอน เทียบได้กับส่วนเกยของเรือนกลุ่มคนไทย-อีสาน
- **พะ** หมายถึง ห้องโถงด้านข้างเรือนนอน มีหลังคาคลุมกว้าง 1 ช่วงเสา ยาว 1 ช่วงเสา เป็นที่นอนของลูกสาวและลูกเขย มีระดับที่ต่ำกว่าหรือเท่ากันกับเรือนนอน เป็นตำแหน่งเดียวกันกับห้องส้วมของเรือนกลุ่มคนไทย-อีสานและมีการใช้งานที่เหมือนกัน แต่ต่างกันที่ส่วน พะ จะไม่กั้นห้อง
- **นอกชาน** หมายถึง พื้นที่โล่งบนเรือน ไม่มีหลังคาคลุม เป็นส่วนเดียวกันกับชานแดดของกลุ่มคนไทย-อีสาน

รูปแบบเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว	
รูปแบบเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน	รูปแบบเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-โคราช
แบบเรือนเกย 	เรือนแบบ 2 ห้อง
แบบเรือนโง่ง 	เรือน 2 ห้องแบบจั่วแฝด

ภาพที่ 6: แสดงตัวอย่างรูปแบบเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เมื่อดูองค์ประกอบของเรือนกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช เราจะพบว่า รูปแบบของเรือนเกยเทียบได้กับเรือน 2 ห้อง และรูปแบบของเรือนโง่งเทียบได้กับเรือน 2 ห้องแบบจั่วแฝด

- **خان** หมายถึง พื้นที่โล่งบนเรือน มีหลังคาคลุมเทียบได้กับส่วนเกยของเรือนกลุ่มคนไทย-อิสาน
- **พักบน** หมายถึง ห้องโถงที่มีระดับสูงเท่ากับเรือนนอน หรือต่ำกว่าเล็กน้อย เป็นที่นอนของลูกสาวและลูกเขย หรือลูกชายที่โตแล้ว เทียบได้กับตำแหน่งของเรือนโพง, เกย, หรือเรือนแฝด ของกลุ่มคนไทย-อิสาน
- **พักต่ำ** หมายถึง ห้องโถงที่มีระดับต่ำกว่าพักบนและเรือนนอน เป็นที่นั่งเล่น, พักผ่อน, รับประทานอาหาร และเป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างส่วนต่างๆ ของเรือน เช่น เชื่อมระหว่างพักบนกับนอกชาน เทียบได้กับตำแหน่งชาน และเทียบได้กับส่วนเกยของเรือนกลุ่มคนไทย-อิสาน

9. ภูมิทัศน์รอบตัวเรือนและความเชื่อภายนอกและภายในตัวเรือน

ภูมิทัศน์รอบตัวเรือน ในที่นี้ หมายถึง ภาพรวมของการใช้พื้นที่รอบตัวเรือน อันประกอบไปด้วยสิ่งปลูกสร้างและพันธุ์ไม้ที่อยู่รอบเรือน เป็นต้น พบว่าภูมิทัศน์รอบตัวเรือนประกอบไปด้วย เล้าข้าว, ห้องน้ำ ตำแหน่งของเล้าข้าวนั้นจะวางอยู่ไม่ห่างจากตัวเรือนมากนัก ไม่พบว่าตำแหน่งที่ตั้งที่ตายตัว ขนาดของเล้าข้าวเป็นตัวบ่งบอกว่าเจ้าของเรือนมีที่นามากหรือน้อย ส่วนมากจะวางเล้าข้าวตามแนวชานกับตัวเรือนด้านทิศเหนือหรือทิศใต้ จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่าส่วนมากจะกว้าง 1 ช่วงเสา และยาว 3 ช่วงเสา หรือประมาณ 2.50×4.00 เมตร เรือนบางหลังที่มีจำนวนที่นายน้อยก็จะทำเป็นเฉลียงเก็บข้าวแทน และพบว่าเมื่อลูกแยกออกไปสร้างเรือนใหม่ก็จะนิยมสร้างยังข้าวเป็นของตนเอง แต่ก็มีส่วนเมื่อแยกออกไปสร้างเรือนใหม่ ก็ยังใช้งานยังข้าวร่วมกับพ่อแม่ ห้องน้ำมักจะแยกออกมาจากตัวเรือน และสร้างขึ้นแบบง่ายๆ ผนังมักก่อด้วยอิฐบล็อกหรือสังกะสี หลังคาเป็นแบบเพิงหมาแหงน มุงด้วยสังกะสี ภายในห้องน้ำจะมีส้วมแบบนั่งยอง และมีอ่างเก็บน้ำที่ก่อด้วยอิฐบล็อกฉาบเรียบแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จะเป็นอ่างมีขนาดเล็กไว้สำหรับเก็บน้ำชำระล้าง ส่วนที่ 2 จะเป็นอ่างขนาดใหญ่ไว้สำหรับเก็บน้ำอาบ หรือไม่ก็ใช้โถงน้ำแทน

ที่ว่างรอบเรือนมักปล่อยเป็นลานโล่ง เนื่องจากเหตุผลหลายด้าน เช่น เรื่องความสะดวก ป้องกันสัตว์มีพิษมาอาศัยอยู่ และเพื่อใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ เช่น ตากข้าว, เผาถ่าน และใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์เช่น วัว, ควาย หรือช้างของกลุ่มคนไทย-อิสาน บริเวณรอบๆ เรือนบางหลังจะมีเล้าเปิด, เล้าไก่, คอกหมู รวมไปถึงศาลานั่งเล่น, โรงเก็บฟืน บริเวณริมรั้วมักจะปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานและเป็นยา เช่น จิง, ข่า, ว่านหางจระเข้, ตะไคร้ ส่วนไม้ผลและไม้ล้มลุกที่มักปลูกรอบรั้ว ได้แก่ ต้นมะม่วง, มะพร้าว, กล้าย, แคน, มะยม, มะขาม เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นไม้มงคลด้วย ไม้ประดับก็เช่นเดียวกันก็จะเน้นปลูกไม้มงคล เช่น โป๊ยเซียน เป็นต้น

9.1 ความเชื่อภายในและภายนอกตัวเรือน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายนอกและภายในตัวเรือนที่ถือปฏิบัติของกลุ่มคนไทย-อิสานและคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- **ความเชื่อภายในเรือน** พบว่าจะมีหิ้งพระหรือแท่นพระไว้สำหรับบูชา โดยนิยมตั้งไว้ทิศตะวันออกของเรือนนอน จากการสำรวจเรือนพื้นถิ่นทั้งสองกลุ่มคน พบว่าเรือนส่วนมากยังมีหิ้งพระบริเวณฝาผนังทางเข้าเรือนนอนมักจะติดรูปบรรพบุรุษ รูปในหลวง และรูปผู้ที่อาศัยอยู่ภายในเรือน รวมถึงการหันทิศหัวนอน จะไม่หันไปทางทิศตะวันตก เพราะถือว่าเป็นทิศของคนตาย

- **ความเชื่อภายนอกเรือน** พบว่าเรือนส่วนมากยังมีศาลพระภูมิ ส่วนตำแหน่งของศาลพระภูมินั้นมักจะให้พรหมณ์เป็นผู้กำหนด จึงไม่สามารถระบุตำแหน่งที่แน่ชัดได้แต่มีอยู่ชิดร้าวหรือเขตที่ดินของเรือน

10. การใช้สอยพื้นที่เรือน

การใช้สอยพื้นที่เรือนโดยหลักแล้วมีลักษณะที่เป็นอเนกประสงค์และยืดหยุ่นตามการใช้งาน ทั้งในส่วนของใต้ถุนเรือนและบนเรือน ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามช่วงเวลา และฤดูกาล กล่าวคือ ในตอนกลางวันก็จะลงมาใช้งานและทำกิจกรรมต่างๆยังบริเวณใต้ถุนเรือน หรือไม่ก็ใช้ส่วนเกย/ระเบียงเรือน เนื่องจากให้ความเย็นสบายมากกว่า ในช่วงฤดูร้อนก็จะออกมานอนในส่วนที่เป็นเกย/ระเบียงเรือนและเมื่อเข้าสู่ช่วงฤดูหนาวก็จะเข้าไปนอนในเรือนนอนที่ให้ความอบอุ่นมากกว่า จากการลงพื้นที่สำรวจการใช้สอยพื้นที่เรือนทั้งใต้ถุนเรือนและบนเรือนมีลักษณะดังต่อไปนี้

10.1 การใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน ของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชจะมีลักษณะที่คล้ายกัน คือ เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ เชื่อมกับลานบ้าน ใช้เป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรมต่างๆในตอนกลางวัน โดยนิยมทำเป็นแคร่ไม้ไผ่ไว้สำหรับนั่งเล่น นอน รับแขก และเลี้ยงเด็กเล็ก ใต้ถุนเรือนบางส่วนจะกันฝา ใช้เป็นที่เก็บอุปกรณ์และเครื่องมือทำการเกษตร เช่น รถไถนา, ปู เป็นต้น พร้อมทั้งเป็นที่เลี้ยงเป็ด, เลี้ยงไก่ ในอดีตนิยมทำเป็นคอกไว้สำหรับเลี้ยงวัวและควาย เรือนบางหลังที่ไม่มีเรือนครัว หรือเลิกใช้เรือนครัว ก็จะย้ายมาทำครัวบริเวณใต้ถุนเรือน ซึ่งจะมีทั้งกันฝาและเปิดโล่ง

10.2 การใช้สอยพื้นที่ชั้นบน โดยรวมแล้วการใช้สอยพื้นที่ชั้นของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช จะประกอบไปด้วย 3 ส่วนหลักคือ เรือนนอน เกย/ระเบียง และเรือนครัว โดยส่วนที่เป็นพื้นที่ปิด คือ เรือนนอน และส่วนที่เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ คือ ส่วนเกย/ระเบียงเรือน ในส่วนเรือนนอน จะแบ่งพื้นที่ตามความต้องการเป็นหลัก เรือนบางหลังก็ไม่ใช้งาน จะปรับเป็นพื้นที่เก็บของแทน ทั้งนี้มีเหตุผลมาจากจำนวนสมาชิกที่อยู่อาศัยมีจำนวนน้อยลงจากเดิม เนื่องจากไปทำงานต่างถิ่นและแยกไปมีครอบครัว อีกทั้งภายในเรือนนอนเองก็จะค่อนข้างร้อนจึงไม่ตอบสนองต่อการใช้งาน จึงจะนิยมออกมานอนบริเวณเกย/ระเบียง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่โปร่งโล่ง มีลมพัดเข้าออกตลอดเวลา ทำให้เย็นสบาย บริเวณเกย/ระเบียงเรือน จะเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ สำหรับดูหนัง รับแขกและรับประทานอาหาร จากการสำรวจพบว่า เกย/ระเบียง จะเป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของเรือน ขนาดของเกย/ระเบียง เป็นตัวสะท้อนจำนวนสมาชิกภายในเรือนว่ามีมากหรือน้อย บริเวณเรือนครัว เป็นพื้นที่ประกอบอาหาร ส่วนมากพบว่ากว้าง 1 ช่วงเสาและยาว 2 ช่วงเสา มักตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ลักษณะของเรือนครัวไม่ต่างกับนั้นก็คือ จะแยกออกมาจากตัวเรือนและเชื่อมกันด้วยขาน มีหลังคาคลุมเป็นของตนเอง เป็นหลังคาจั่ว พบว่าเรือนหลายหลังยังมีแม่เตาไฟที่ใช้ประกอบอาหาร

ภาพที่ 7: ภาพถ่ายส่วนต่างๆของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช

ควบคู่ไปกับการใช้เตาแก๊ส เรือนครัวบางหลังก็มีหน้าต่าง บางหลังก็ไม่มี โดยระบายควันผ่านหน้าจั่วของหลังคา ซึ่งมีลักษณะเปิดโล่ง เรือนครัวมักจะมีอยู่ติดนอกชาน/ชานแดด ซึ่งเป็นพื้นที่ๆใช้ในการซักผ้าและล้างจาน ส่วน ส่วนนอกชาน/ชานแดด เดิมนั้นเป็นส่วนที่ไม่มีหลังคาคลุม แต่ภายหลังมักต่อเติมหลังคาเพื่อกันแดดและฝน ระดับภายในเรือนของทั้งสองกลุ่มคน พบว่าส่วนมากจะมีประมาณ 3 ระดับ คือ ระดับของเรือนนอน ระดับเกย/ระเบียง และระดับของเรือนครัว, ชานแดด/นอกชาน

เรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสาน โดยรวมแล้วพบว่า ภายในเรือนที่มีแบบแผนดั้งเดิมมักแบ่งออกเป็น 3 ห้องประกอบไปด้วย ห้องเปิง (ห้องพระ) ห้องนอนพ่อแม่ ห้องส่วม (ห้องนอนของลูกสาวและลูกเขย) แต่ในปัจจุบันการใช้งานส่วนดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้ยึดถือปฏิบัติเหมือนดังเดิม กลายเป็นห้องเก็บของ หรือไม่ก็เป็นห้องส่วนตัวของลูกสาวหรือลูกชาย เป็นต้น ส่วนเรือนที่ไม่ยึดถือการแบ่งห้องแบบแผนดั้งเดิม จะแบ่งพื้นที่ใช้สอยตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยเป็นหลัก และการกันห้องภายในเรือนนอนก็ใช้เพียงแค่ตู้เสื้อผ้ากันให้เป็นสัดส่วนเท่านั้น

เรือนนอนของกลุ่มคนไทย-โคราช ภายในเรือนนอนไม่พบว่ามีมียึดถือแบบแผนการแบ่งห้องแบบของกลุ่มคนไทย-อีสาน จะปล่อยเป็นห้องโล่งและแบ่งพื้นที่ใช้สอยตามความต้องการเป็นหลักเช่นกัน แต่ตามประเพณีแล้ว ภายในเรือนนอนจะเป็นที่นอนของพ่อกับแม่และลูกเล็ก ส่วน พระ ที่เป็นตำแหน่งเดียวกันกับห้องส่วมของเรือนกลุ่มคนไทย-อีสาน จะไม่กันห้องดังที่กล่าวไปแล้ว และเชื่อมต่อกับส่วนระเบียง พบว่าส่วนมากใช้พื้นที่เก็บของ หรือไม่ก็เป็นพื้นที่นอนของพ่อกับแม่ เป็นต้น ไม่ได้กำหนดว่าต้องเป็นพื้นที่นอนของลูกสาวและลูกเขยดังเช่นในอดีต

11. แบบแผนของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชในชุมชนบ้านค่ายทมิฬแก้ว

การศึกษาแบบแผนของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชในชุมชนบ้านค่ายทมิฬแก้วนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้

11.1 แบบแผนของผังพื้นเรือน เมื่อทำการศึกษาเรือนพื้นถิ่นจำนวน 15 หลัง (ยกเว้นเรือนสมัยใหม่) ของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา พบว่าเรือนของทั้งสองกลุ่มคนโดยรวมแล้วมีแบบแผนของผังพื้นเรือนดังต่อไปนี้

- เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน พบว่าเรือนนอนจะกว้าง 1 ช่วงเสา และยาว 3 ช่วงเสา ภายในเรือนนอนมีทั้งเรือนที่กันห้องและเรือนที่ปล่อยโล่ง ในเรือนที่กันห้องจะกันเป็น 3 ห้อง ได้แก่ ห้องเปิงหรือห้องพระ จะอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือนนอน ห้องนอนพ่อแม่ จะอยู่ตรงกลาง และห้องส่วมหรือห้องนอนของลูกสาวและลูกเขย จะอยู่ทางทิศตะวันตกของเรือนนอน ประตูทางเข้าเรือนมักจะมี 2 ประตู ประตูที่ 1 อยู่ทางทิศตะวันออกตรงกับตำแหน่งของห้องเปิง ประตูที่ 2 อยู่ทางทิศตะวันตก ที่ตรงกับตำแหน่งของห้องส่วม ส่วน “เกย” หรือชานเรือนจะมีระดับต่ำกว่าเรือนนอน และยาวเท่ากันกับเรือนนอนคือยาว 3 ช่วงเสา ส่วนความกว้างของเกยจะสัมพันธ์กับขนาดของสมาชิกในเรือน แรกสร้างเรือนมักสร้างเกยกว้าง 1 ช่วงเสา ถ้ามีสมาชิกมากขึ้นก็จะขยายออกเป็น 2 ช่วงเสา ส่วนชานแดดจะอยู่ต่ำกว่าระดับ เกย เดิมจะปล่อยโล่งไม่มีหลังคาคลุม ภายหลังส่วนชานแดดจะปรับให้มีหลังคาคลุมเป็นส่วนใหญ่

- เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-โคราช พบว่าเรือนนอนจะกว้าง 1 ช่วงเสาและยาว 2 ช่วงเสา ภายในเรือนนอนปล่อยโล่งไม่กั้นห้อง ประตูทางเข้าเรือนมี 1 ประตู อยู่ทางทิศตะวันออกของเรือนนอน มีส่วน “พะ” ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อจากเรือนนอนออกไป 1 ช่วงเสา ส่วนพะจะอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือนนอน ถัดจากส่วนพะ จะเป็นระเบียง และนอกชาน รูปแบบของส่วน พะ กับ ระเบียง สามารถแบ่งได้ 3 รูปแบบคือ

- ส่วน พะ มีระดับเสมอกับเรือนนอน และมีระดับสูงกว่าระเบียง
- ส่วน พะ กับ ระเบียง เชื่อมต่อเป็นส่วนเดียวกัน และมีระดับเท่ากับเรือนนอน
- ส่วน พะ กับ ระเบียง เชื่อมต่อเป็นส่วนเดียวกัน และมีระดับต่ำกว่าเรือนนอน

ส่วน นอกชาน จะอยู่ต่ำกว่าระเบียง เป็นส่วนเดียวกันกับ ชานแดด ในเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสาน เดิมจะปล่อยโล่งไม่มีหลังคาคลุม ภายหลังส่วนนอกชานจะถูกปรับให้มีหลังคาคลุมเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกันกับชานแดดในกลุ่มคนไทย-อีสาน ผังพื้นเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

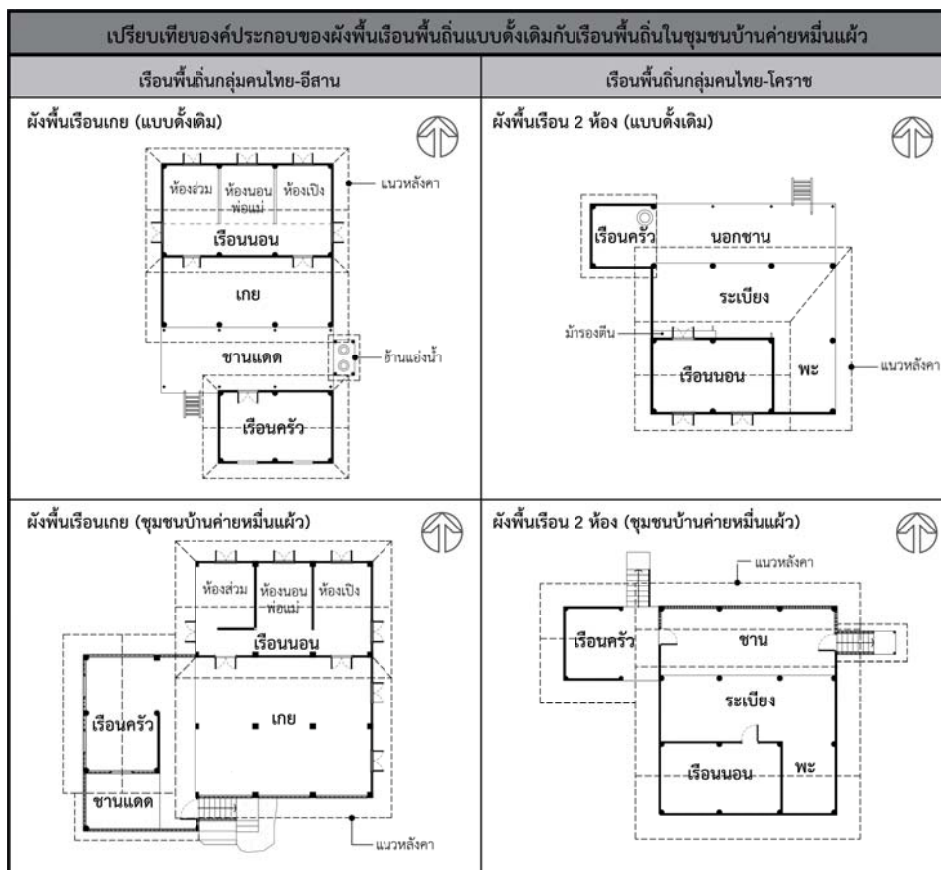
เมื่อนำผังพื้นเรือนของกลุ่มคนทั้งสองมาเปรียบเทียบกับผังพื้นเรือนที่มีแบบแผนของผังพื้นเรือนแบบดั้งเดิม พบว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

- **เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน** เมื่อเปรียบเทียบกับผังพื้นแบบดั้งเดิมของเรือนพื้นถิ่นอีสาน พบว่ายังคงไว้ซึ่งองค์ประกอบเดิม อันประกอบไปด้วย เรือนนอน เกย และเรือนครัว ภายในเรือนนอนประกอบไปด้วย ห้องเปิง ห้องนอนพ่อและแม่ และห้องส้วม ส่วนที่แตกต่างกันคือเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานในชุมชนบ้านค่ายจะไม่มีฮ้านแอ่งน้ำ ส่วนเกยจะมีขนาดใหญ่แต่ชานแดดจะมีขนาดเล็กลง

- **เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-โคราช** เมื่อเปรียบเทียบกับผังพื้นแบบดั้งเดิมของเรือนพื้นถิ่นโคราช พบว่ายังคงไว้ซึ่งองค์ประกอบเดิม อันประกอบไปด้วย เรือนนอน พะ ระเบียง ชาน และเรือนครัว แต่ได้ผนวกส่วนพะเข้ากับเรือนนอนมีฝาเรือนปิดรอบไม่ปล่อยโล่งแบบเก่าและมีหลังคาคลุมยาวไม่ทั้งชายแบบเดิม เมื่อดูภายนอกจึงดูเหมือนเรือนนอนมี 3 ช่วงเสาแบบเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสาน ภายในเรือนนอนไม่มีการแบ่งห้องเช่นเดียวกัน ส่วนนอกชานของเรือนพื้นถิ่นโคราชแบบดั้งเดิม ถูกปรับให้เป็นชานที่มีหลังคาคลุมและมีฝาเรือนปิดรอบ

จากการเปรียบเทียบองค์ประกอบของผังพื้นเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชกับเรือนพื้นถิ่นอีสานและเรือนพื้นถิ่นโคราช พบว่าเรือนของทั้งสองกลุ่มคนยังคงไว้ซึ่งองค์ประกอบของผังพื้นเรือนแบบดั้งเดิม แต่ได้ปรับเปลี่ยนและปรับปรุงพื้นที่ใช้งานของส่วนต่างๆตามการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต เช่น ส่วนพะ, นอกชาน, ชานแดด, ฮ้านแอ่งน้ำ ดังที่กล่าวไปแล้ว ในส่วนการจัดวางทิศทางตำแหน่งเรือนครัว ก็คล้ายคลึงกันคือนิยมวางไว้ทิศตะวันตกหรือทิศใต้

9.2 แบบแผนของรูปลักษณะภายนอกเรือน รูปลักษณะภายนอกเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรูปลักษณะเรือนแบบดั้งเดิมของเรือนพื้นถิ่นอีสานและเรือนพื้นถิ่นโคราช พบว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

ภาพที่ 8: แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบของผังพื้นเรือนอีสานแบบดั้งเดิม (ที่มา: ปรับปรุงจาก สถาปัตยกรรมอีสาน, 2530: 59-63)กับเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสาน และผังพื้นเรือนโคราชแบบดั้งเดิม (ที่มา: ปรับปรุงจาก สุวัฒน์ ตันหนูช, 2531: 73) กับเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่าย

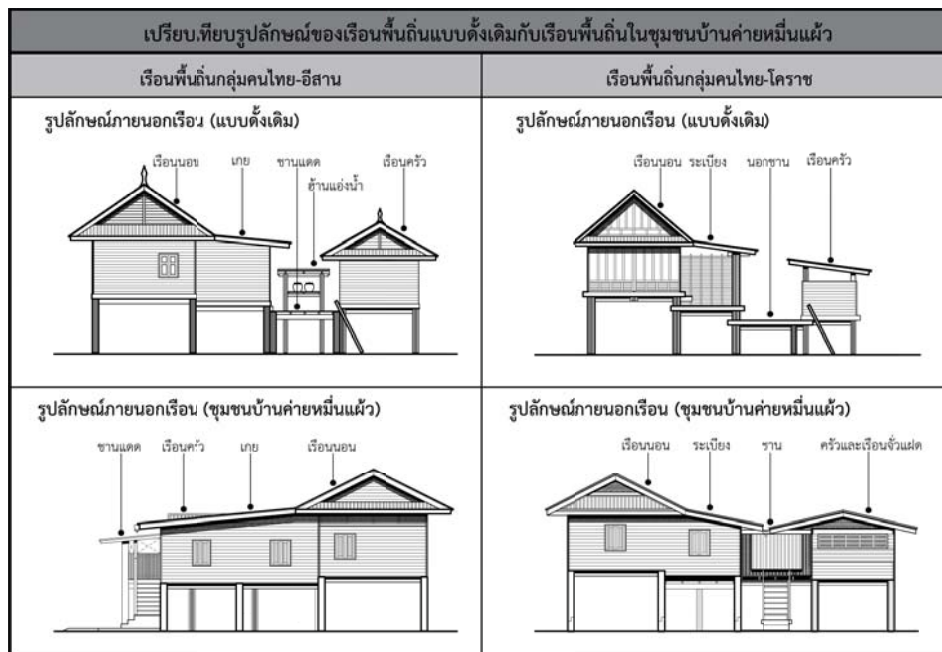
- เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน เมื่อเปรียบเทียบกับรูปลักษณะของเรือนพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมอีสาน พบว่าโดยรวมแล้วยังคงไว้ซึ่งรูปลักษณะเดิม โดยมีหลังคาเป็นทรงจั่วยื่นปีกนกด้านหน้าทั้งชายคาคลุมเกย แต่หลังคามีความลาดชันอยู่ต่ำลงมาจากเรือนแบบดั้งเดิมที่อยู่ระหว่าง 35-45 องศา¹⁸ มาเป็น 20-35 องศา เนื่องจากหลังคามุงด้วยสังกะสีจึงไม่ต้องการความลาดชันมากเหมือนแต่ก่อน ฝาเรือนเป็นแบบฝาไม้แบบตีตามยาวซ้อนเกล็ด ความสูงของพื้นเรือนอยู่ที่ระหว่าง 1.50-2.40 เมตร¹⁹ หน้าจั่วเป็นไม้ตีตามยาวซ้อนเกล็ดแบบฝาเรือนเช่นกัน ส่วนรายละเอียดที่ต่างออกคือ เพิ่มการปิดล้อมใน

¹⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 63.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน.

ทุกด้าน ส่วนที่เป็นขนแตกก็จะปิดล้อมด้วยสังกะสี หรือไม้กระดานไม้กันตก บันไดขึ้นเรือนจะเป็นแบบถาวรมีประตูกันก่อนขึ้นเรือน และการตกแต่ง เช่น ส่วนบันไดได้ตัดออกไป เป็นต้น

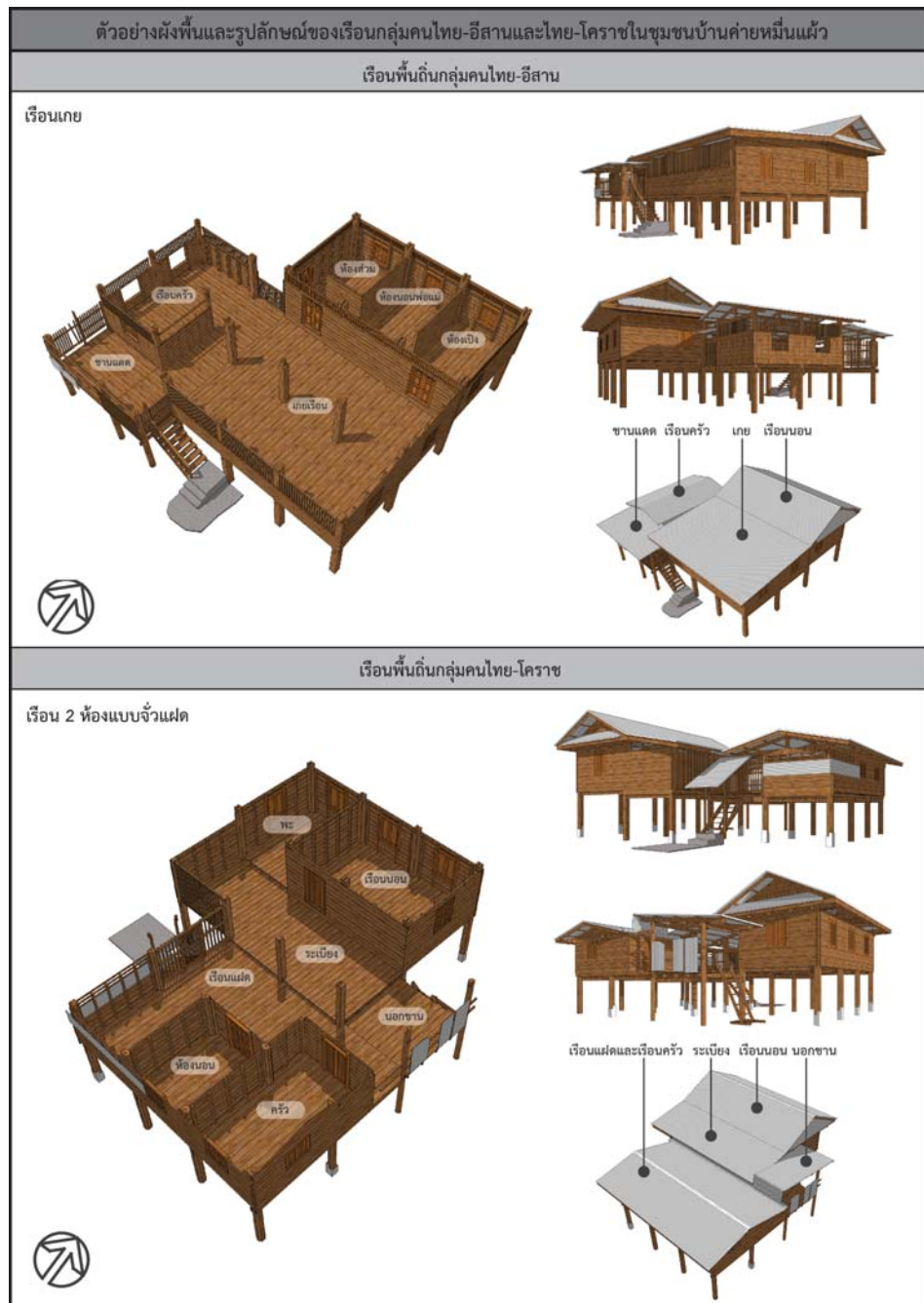
- เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-โคราช เมื่อเปรียบเทียบกับรูปลักษณะภายนอกกับพื้นถิ่นโคราชแบบดั้งเดิม พบว่าโดยรวมแล้วมีรูปลักษณะภายนอกที่เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก เรือนโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเป็นหลังคาทรงจั่วยกสูงยื่นปีกนกด้านหน้า หลังคามีความลาดชันประมาณ 50 องศา²⁰ ฝาเรือนจะเป็นฝาสำเร็จรูป เช่น ฝากระเบื้องดำ, ฝาปะกน, ฝาสายบัว เป็นต้น หน้าจั่วของหลังคาที่เป็นแบบสำเร็จรูปและมีรูปแบบที่ล้อไปกับฝาเรือน ความสูงของพื้นเรือนอยู่ระหว่าง 1.50-2.10 เมตร²¹ ส่วนรูปลักษณะของเรือนไทย-โคราชในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว พบว่า เมื่อมองดูจากภายนอกนั้นไม่ต่างจากรูปลักษณะของเรือนกลุ่มคนไทย-อีสานในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงและความลาดชันของหลังคาที่ระหว่าง 20-35 องศา รูปแบบของฝาเรือนที่เป็นฝาดัดตามนอนแบบซ้อนเกล็ดหรือรูปทรงของหน้าต่าง ส่วนความสูงของพื้นเรือนอยู่ระหว่าง 1.50-2.40 เมตร ซึ่งใกล้เคียงกับเรือนโคราชแบบดั้งเดิมและเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานภายในชุมชน

ภาพที่ 9: แสดงการเปรียบเทียบรูปลักษณะของเรือนอีสานแบบดั้งเดิม (ที่มา: ปรับปรุงจาก สถาปัตยกรรมอีสาน, 2530: 60) กับเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสาน และรูปลักษณะเรือนโคราชแบบดั้งเดิม (ที่มา: ปรับปรุงจาก กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์, 2548: 526) กับเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่าย

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 510.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 518.

ภาพที่ 10: ภาพสามมิติแสดงตัวอย่างและรูปลักษณะและผังพื้นเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

จากเปรียบเทียบรูปลักษณะภายนอกของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราชในชุมชนบ้านคำยหมื่นแก้ว กับเรือนอีสานและเรือนโคราชแบบดั้งเดิม พบว่าโดยรวมแล้วเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานยังคงไว้ซึ่งรูปลักษณะภายนอกของเรือนอีสานแต่ก็ปรับเปลี่ยนไปบ้าง ดังที่กล่าวไปแล้ว ส่วนเรือนเรือนของกลุ่มคนไทย-โคราชพบว่าได้พัฒนามาจนมีรูปลักษณะภายนอกคล้ายกับเรือนกลุ่มคนไทย-อีสานเป็นอย่างมาก เมื่อมองจากภายนอกจึงยากที่จะบอกได้ว่าเรือนหลังไหนเป็นของกลุ่มคนไทย-อีสานหรือของกลุ่มคนไทย-โคราช การเปรียบเทียบผังพื้นและรูปลักษณะของเรือนพื้นถิ่นของทั้งสองกลุ่มคนกับเรือนพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมนั้นทำให้เห็นถึงพัฒนาการด้านผังพื้นและรูปลักษณะภายนอกของเรือน และยังคงแสดงให้เห็นว่า แม้รูปลักษณะภายนอกของเรือนทั้งสองกลุ่มคนจะพัฒนากันจนเสมือนว่าอยู่ภายใต้เปลือกเดียวกัน แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งแบบแผนของผังพื้นเรือน

12. ความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นระหว่างกลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช

ความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นของทั้งสองกลุ่มคนนอกจากรูปลักษณะภายนอกแล้ว ยังพบว่ามีกรหิบบั่มองค์ประกอบของผังพื้นเรือนระหว่างกันมาใช้ โดยพบว่าเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสานได้นำผังพื้นเรือนของกลุ่มคนไทย-โคราชมาปรับใช้ ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการนำมาใช้ได้ 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

- **แบบที่ 1 นำมาใช้โดยตรง** หมายถึง ได้นำองค์ประกอบของผังพื้นเรือนโคราชมาใช้โดยตรง อันประกอบไปด้วย เรือนนอนกว้าง 1 ช่วงเสา ยาว 2 ช่วงเสา มีส่วน “พะ” ที่ต่อจากเรือนนอนออกไป 1 ช่วงเสา ถัดจากส่วนพะ จะเป็นระเบียง ถัดจากระเบียงจะเป็นนอกชาน และมีเรือนครัว (แต่เรือนกรณีศึกษาที่พบรูปแบบดังกล่าว ได้รื้อส่วนเรือนครัวออกในภายหลังโดย ย้ายไปยังบริเวณใต้ถุนเรือน)

- **แบบที่ 2 นำมาใช้โดยปรับเปลี่ยนและดัดแปลง** หมายถึง ได้นำองค์ประกอบของผังพื้นเรือนกลุ่มคนไทย-โคราช มาใช้แต่ปรับเปลี่ยนและดัดแปลง เช่น เรือนนอน กว้าง 1 ช่วงเสาและยาว 2 ช่วงเสา แต่ตัดส่วน พะ ออก และขยายระเบียงและนอกชานให้ใหญ่ขึ้นแทนส่วน พะ ที่ถูกตัดออกไป เป็นต้น

- **แบบที่ 3 นำมาใช้โดยปรับให้เข้ากัน** หมายถึง ได้นำองค์ประกอบของผังพื้นเรือนกลุ่มคนไทย-โคราชและกลุ่มคนไทย-อีสานมาปรับและผสมเข้าด้วยกัน เช่น มีรูปแบบของเรือนนอนเป็นแบบเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสาน มีส่วน พะ ที่ต่อจากเรือนนอนออกมาอีก 1 ช่วงเสา กับระเบียง และม้ารองดิน สำหรับก้าวขึ้นเรือนนอน ที่เป็นแบบกลุ่มคนไทย-โคราช เป็นต้น

จากรูปแบบที่กล่าวมาทั้งหมด พบว่าการหิบบั่มองค์ประกอบของผังพื้นเรือนระหว่างกันมาใช้ เกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ของกลุ่มคนทั้งสอง ที่เป็นเวลากว่า 200 ปี โดยเฉพาะการแต่งงานระหว่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะนิยมแต่งงานเข้านบ้าน เมื่อฝ่ายชายที่มีพื้นเพดั้งเดิมที่มาจากกลุ่มคนไทย-โคราช เข้ามาอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคนไทย-อีสาน จึงทำให้เกิดการนำแบบแผนของเรือนที่เคยอยู่อาศัย เข้ามาในพื้นที่ด้วย เมื่อสร้างเรือนที่อยู่อาศัยจึงเกิดผังพื้นเรือนที่เป็นส่วนผสมระหว่างเรือนพื้นถิ่นของทั้งสองกลุ่มคน และยังพบอีกว่ากลุ่มช่างจากกลุ่มคนไทย-อีสาน ได้นำรูปแบบดังกล่าวของเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-โคราชเข้ามาสร้างในพื้นที่ของกลุ่มคนไทย-อีสานด้วย

ตัวอย่างเรือนกรณศึกษาที่มีการนำรูปแบบและองค์ประกอบของผังพื้นเรือนระหว่างกันมาใช้	
เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน	เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน
รูปแบบการนำมาใช้แบบที่ 1	รูปแบบการนำมาใช้แบบที่ 2
เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน	ลักษณะการนำรูปแบบองค์ประกอบและองค์ประกอบมาใช้
เรือนกรณศึกษาที่ 3	แบบที่ 1 นำรูปแบบมาใช้โดยตรง แบบที่ 2 นำมาใช้โดยปรับเปลี่ยนและดัดแปลง แบบที่ 3 นำมาใช้โดยปรับให้เข้ากัน
ภาพสามมิติแสดงตัวอย่างของเรือนกรณศึกษาที่นำรูปแบบและองค์ประกอบของผังพื้นเรือนระหว่างกันมาใช้แบบที่ 3	

ภาพที่ 11: แสดงตัวอย่างเรือนกรณศึกษาที่นำรูปแบบและองค์ประกอบของผังพื้นเรือนระหว่างกันมาใช้และภาพสามมิติที่แสดงตัวอย่างของการนำมาใช้แบบที่ 3 (นำมาใช้โดยปรับให้เข้ากัน)

13. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาแบบแผนและความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสานและไทย-โคราช ในชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ผลการศึกษาพบว่าเรือนของทั้งสองกลุ่มคนยังคงยึดถือแบบแผนของผังพื้นเรือนดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น แต่ก็ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปบ้างตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนแบบแผนทางด้านรูปลักษณะภายนอกของเรือนนั้น พบว่าเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มคนไทย-อีสาน โดยรวมแล้วยังคงมีรูปลักษณะภายนอกตามแบบเรือนดั้งเดิม แต่เรือนของกลุ่มคนไทย-โคราช พบว่ามีรูปลักษณะภายนอกที่เปลี่ยนไปจากเรือนโคราชแบบดั้งเดิมเป็นอย่างมาก จากเรือนที่มีหลังคาทรงจั่วสูง, มีฝาเรือนแบบฝาปรีชงคำหรือฝาตีตั้งคล้ายฝาสาวยบัว ปรับเปลี่ยนมาเป็นหลังคาแบบจั่วเตี้ย มีฝาเรือนตีทางนอนซ้อนเกล็ดแบบเรียบง่าย ตามแบบแผนของเรือนอีสานที่เน้นความเรียบง่ายและตรงไปตรงมา หรืออาจกล่าวได้ว่าพัฒนามาอยู่ภายใต้ “เปลือก” เดียวกันกับเรือนของกลุ่มคนไทย-อีสาน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของเรือนทั้งสองกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลากว่า 200 ปี

จากการศึกษาเรือนพื้นถิ่นจำนวน 15 หลัง ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา (ยกเว้นเรือนสมัยใหม่) ของกลุ่มคนไทย-อีสานและกลุ่มคนไทย-โคราช ที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา พบว่าเรือนของทั้งสองกลุ่มคนโดยรวมแล้วมีแบบแผนของผังพื้นเรือนดังต่อไปนี้

เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-อีสาน เรือนนอนจะกว้าง 1 ช่วงเสา และยาว 3 ช่วงเสา ภายในเรือนนอนมีทั้งเรือนกันห้องและเรือนที่ปล่อยโล่ง ส่วน “เกย” หรือชานเรือนจะมีระดับต่ำกว่าเรือนนอน และยาวเท่ากันกับเรือนนอนคือยาว 3 ช่วงเสา แรกสร้างเรือนมักสร้างเกยกว้าง 1 ช่วงเสา ถ้ามีสมาชิกมากขึ้นก็จะขยายออกเป็น 2 ช่วงเสา หรือขยายเป็นเรือนโง่ มีส่วนชานแดด ที่มีระดับพื้นต่ำกว่า เกย และเป็นส่วนที่เชื่อมเรือนหลักกันกับเรือนครัว

เรือนพื้นถิ่นกลุ่มคนไทย-โคราช เรือนนอนจะกว้าง 1 ช่วงเสาและยาว 2 ช่วงเสา ภายในเรือนนอนปล่อยโล่งไม่กั้นห้อง มีส่วน “พะ” ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อจากเรือนนอนออกไป 1 ช่วงเสา ส่วนพะจะอยู่ทางทิศตะวันออกของเรือนนอน ถัดจากส่วนพะ จะเป็นระเบียง ส่วนชาน/นอกชาน จะมีระดับต่ำกว่าระเบียง เป็นส่วนเชื่อมเรือนหลักเข้ากับเรือนครัว ในกรณีที่มีจำนวนสมาชิกมากก็จะขยายระเบียงให้ใหญ่ขึ้น หรือไม่ก็ต่อเติมเป็นเรือนแฝด

ความสัมพันธ์ของเรือนพื้นถิ่นระหว่างกลุ่มคนทั้งสอง นอกจากรูปลักษณะดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ยังพบว่ามีเรือนพื้นถิ่นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มคนไทย-อีสาน ได้หยิบยืมองค์ประกอบของผังพื้นเรือนกลุ่มคนไทย-โคราช มาใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยสามารถสรุปรูปแบบการนำมาใช้ได้ลักษณะรูปแบบการนำมาใช้ได้เป็นสาม 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

- แบบที่ 1 นำมาใช้โดยตรง
- แบบที่ 2 นำมาใช้โดยปรับเปลี่ยนและดัดแปลง
- แบบที่ 3 นำมาใช้โดยปรับให้เข้ากัน

รูปแบบของการนำมาใช้ ดังที่กล่าวไปพบว่า มาจากปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัยคือ

- นำเข้ามาโดยการแต่งงานระหว่างกลุ่มคนทั้งสอง
- นำเข้ามาโดยกลุ่มช่างภายในพื้นที่

14. บรรณานุกรม

- กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์. **สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น**. นครราชสีมา: คณะวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2548.
- กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ และปริญญา แก้วมีคำ. **รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนโคราชในการอยู่แบบยั่งยืน**. 2554, เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2557. <http://www.ai.ea-rmuti.com/wp-content/uploads/2011/08/รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนโคราชในการอยู่แบบยั่งยืน.pdf>
- นครราชสีมา โคราชของเรา. กรุงเทพฯ: บริษัท มังกรการพิมพ์ (1994) จำกัด, 2542.
- ประวัติมรดกไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชัยภูมิ. ชัยภูมิ: สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2526.
- เดิม วิภาคย์พจนกิจ. **ประวัติศาสตร์อีสาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิต, 2556.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชัยภูมิ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะวรรณคดีอีสาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บพิธการพิมพ์, 2521.
- สุวิทย์ จิระมณี. **ศิลปสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานในวัฒนธรรมไทย-ลาว**. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **พลังลาวชาวอีสานมาจากไหน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2549.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี. **อัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี**. กรุงเทพฯ: เอรารัตนการพิมพ์, 2549.- **สถาปัตยกรรมอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมฆาเพรส, 2530.
- บ้านจอมยุทธ. **ชนเผ่าไทยอีสาน**. เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2557. http://www.baanjommyut.com/library/indigenous_nakhonphanom/O7.html

Traditions and Relations of Vernacular House Between Thai E-San And Thai Korat Groups: A case study at Tambon Bankhai, Muang District, Chaiyaphum Province

Supachai Thanomphan

Master Degree Student in Vernacular Architecture Program,
Silpakorn University

Chinnasak Tandikul, Associate Professor

Department of Architecture
Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

This article, *“Traditions and Relations of Vernacular House Between Thai E-San and Thai Korat Groups: A case study at Tambon Bankhai, Muang District, Chaiyaphum Province”*, is a part of the research *“Lifestyle And Vernacular House Of Thai E-San And Thai Korat Groups : A case study At Tambon Bankhai, Muang District, Chaiyaphum Province”*.

This article is concentrated on the tradition and relationship of vernacular house between two groups of people, Thai E-San and Thai Korat communities, live together in “Bankhai-Muenphaew” since they emigrated more than 200 years ago. This relationship made them exchanged and received the different culture in every way. In the housing case, there are two main issues - the planning and the exterior design of the accommodation.

From the study and comparison of vernacular houses that were found in Bankhai-Muenphaew community with local ancient E-san and Korat houses’ planning, we found that those two groups remain the same original planning theory but develop some part to harmonize with the new way of lives.

The exterior, we found that Thai E-San vernacular house continues to use the same planning as the original did, simple and straight forward. However, the Thai Korat has been developed differently. The exterior has much changed from the pri-

mary such as the high gable roof is lower and the “Pha-Prue-Sang-Dum wall which is similar to “*Pha-Sai-Bua*”, a wooden partition style which place wood vertically, has been made more simpler by pose it horizontally. The Thai Korat’s exterior has slowly emerged into the same “*cover*” as Thai E-San’s.

The relationship between these two groups is not only the exterior design, but also the planning. The vernacular houses that are located in Thai E-San territory have borrowed Thai Korat’s planning design, direct and indirect, to create an integrate planning style. The cause is the “*married*” between people from both communities and the exchanging of the craftsmen. Likewise, a custom and relationship between these two groups are also showed through the settlement, tradition and believe which are both similar and different, fused with each other by the tool called “*time*”.

Keyword: Vernacular House / Thai E-San And Thai Korat Groups / Tradition / Relation

